

Jednotlivé kapitoly dávajú prehľad teoretických základov toho-ktorého smeru, uvádzajú pomerne mnoho literatúry, ktorá sa hojne cituje. Názory buržoázných etikov konfrontuje autorka s marxistickými názormi a snaží sa aj ukázať relatívnu pokrokovosť jednotlivých smerov. (Napríklad u existencionalistov, intuitivistov a neopozitivistov). Chýba širšie rozvedenie partii, ktoré sa zaoberajú riešením tých morálnych problémov, s ktorými sa stretávame aj v podmienkach socialistickej spoločnosti (o tom však niet zmienky), a najmä tých morálnych problémov, ktoré v marxistickej etike nie sú dosiaľ dostatočne rozpracované. Sú to napr. otázky významu individuálnych vlastností človeka pre motív morálneho konania, individuálnej a spoločenskej zodpovednosti, ľudských vzťahov a pod.

Tu by bolo namieste okrem toho, že sa uvádzajú najzákladnejšie princípy marxistickej etiky, prinajmenšom priznať nerozpracovanosť marxistickej etiky v týchto konkrétnych otázkach a ukázať, ktoré z týchto problémov sú z hľadiska súčasného stavu morálneho vedomia v našej spoločnosti aktuálne. Pri tomto vyčlenení by bolo možné poukázať aj na niektoré všeľudské momenty morálky a na možnosť využiť aj práce buržoázných etikov pri riešení aj u nás aktuálnych problémov.

Vcelku kniha poskytuje orientáciu v súčasnej etike a základ pre podrobnejšie rozpracovanie jednotlivých problémov, ale treba ľutovať, že nemá menný a vecný register alebo aspoň prehľad použitej literatúry.

Anna Pojezná

ČLOVEK A EPOCHA

(Sovietski filozofi na XIII. medzinárodnom filozofickom kongrese v Mexiku roku 1963)

Neobyčajne zložitý problém postavenia človeka v súčasnom svete transformovaný často v otázkach „Kam kráča ľudstvo?“, „Kde stojíme dnes?“¹ stáva sa pre súdobé filozofické i sociologické myslenie stále príznačlivejším a jeho postupné riešenie nachádza stále širšie uplatnenie v najrozmanitejších literárnoumeleckých i literárnovedeckých žánroch. Moderné marxistické myslenie nemôže, ako ukazuje i naša vlastná skúsenosť, opomenúť žiaden zo zložitých komplexov otázok, ktoré sa často ešte na začiatku 50. rokov zjednodušene označovali ako záležitosť buržoáznej filozofie, za otázky čisto vyšpekulované, údajne vzdialené spoločenskej praxi a pod.

Nemožno preto nechať bez povšimnutia ani jedno dielo marxisticko-leninskej filozofie, ktoré bez toho, že by si robilo nárok na vyčerpávajúci výklad problematiky, usiluje sa s niektorými aspektmi tohto komplexne stavaného problému vyrovnáť. Jedným z takých diel je i zborník *Človek i epocha* (Moskva 1964, strán 258), ktorý obsahuje referáty sovietskych filozofov na

XIII. medzinárodnom filozofickom kongrese v Mexiku.²

Sborník obsahuje dovedna 12 dlhších statí, ku ktorým sa pojí záverečná stať s. Lebedeva *Filozofické kongresy a filozofické problémy súčasnosti*. Načierajú do histórie tradičných filozofických snemovaní, ktoré sa stávajú stále výraznejšie jednou z hlavných foriem „dialógu“ medzi buržoáznou a marxistickou filozofiou.

Stať akademika s. Fedosejeva *Problém človeka* upozorňuje v polemike s niektorý-

¹ Pod názvom *Wo stehen wir heute* bol vydaný roku 1960 rozsiahlejší zborník z pera buržoázných filozofov (Jaspers, Röpke, Mehnert, Schelsky, Freyer atď.) k aktuálnym problémom dneška — pozri k tejto problematike práce s. Filipca, Dubskej a i. Pozri aj zborník *Kam kráči ľudstvo* (royaumontská konferencia o kritériách a ideáloch pokroku), Praha 1962

² Podrobnejšiu zprávu o priebehu kongresu pozri od J. B o d n á r a v časopise *Otázky marxistickej filozofie* (1964), č. 1. Výber z kongresových materiálov vyšiel v zborníku „Človek, kto si?“, Obzor, Bratislava 1965.

mi buržoáznymi filozofmi, osobitne tomistami, na nutnosť skúmania človeka ako sociálnej bytosti, ako spoločenského človeka. Pokiaľ ide o obsah pojmu odcudzenia (ktorému bol na kongrese venovaný referát prof. Ojzermana), charakterizuje sa v referáte s. Fedosejeva ako „konkrétny, historicky prechodný, spoločensko-výrobný vzťah, spätý s triednou štruktúrou spoločnosti a delbou práce znetvorujúcou človeka“ (str. 22).

Vystúpenie M. B. Mitina *Človek ako predmet filozofického výskumu* po stručnom historickom náрте problému nastoľuje celý rad otázok, ako napr. problém krízy idealistického antropologizmu. Značnú pozornosť venuje kritike francúzskeho existencialistu G. Marcela a talianskeho špiritualistu Sciacca, ktorý vystúpil na kongrese s referátom *Štruktúra slobody v ontologickej konštitúcii človeka*.

Na kongrese sa veľa hovorilo o „kríze epochy“ (mexický prof. Larroyo), o „kríze ľudstva“, pričom sa vyslovovali návrhy na vytvorenie akéhosi autoritatívneho celosvetového režimu (referát prof. Schneidera z USA na tému *Globálna orientácia*).

Podnetný referát prof. Ojzermana poukázal na historické korene odcudzenia, na jednotlivé fázy jeho výkladu (napr. Rousseau, klasická nemecká filozofia). Je zaujímavé, že mnohé, napr. západonemecké encyklopedické diela otázku odcudzenia vôbec neregistrujú. Zdôraznil, že pri analýze odcudzenia má značný význam správne spájanie antropologického a sociálneho aspektu.

V zborníku nájde čitateľ celý rad ďalších podnetných statí od známych predstaviteľov sovietskej filozofickej vedy, ako je X. N. Momdžian (jeho stať *Dynamizmus nášho storočia* zaoberá sa názormi Baileyho, Ginsberga, Arona, najmä pokiaľ ide napr. o snahu buržoázných filozofov a sociológov nahradiť pojem „pokrok“ abstraktno chápaným pojmom „zmena“). K otázke spoločenského pokroku vystúpil na kongrese predovšetkým M. N. Rutkevič, k otázke slobody vôle a zodpovednosti B. S. Maňkovskij. Za neobyčajne podnetné vystúpenia z metodologického hľadiska pokladám vystúpenie s. Mšverienadzeho *Idealistická gnozeológia v službe antihumanizmu*.

Sborník vystúpení sovietskych filozofov a sociológov na XIII. medzinárodnom filozofickom kongrese je obrazom neobyčajnej zložitosti riešenia dlhodobého historického konfliktu progresu a reakcie, humanizmu a antihumanizmu, riešenia, v ktorom treba spájať iniciatívne nastoľovanie životne dôležitých otázok spoločných ľudstvu ako celku i špecifických otázok nových podmienok socialistickej a komunistickej výstavby. V tomto procese, v ktorom je nesporne vzrastajúca príťažlivosť marxisticko-leninskej teórie priamo podmienená rozhodným nástupom do aktívneho riešenia problémov spoluprácou čím širšieho okruhu marxistických filozofov, nemožno spúšťať zo zreteľa objektívne podmienenú požiadavku „hraníc“ dialógu, skutočne vedeckého všestranného prístupu garantovaného marxisticko-leninskou filozofiou.

Otakar Mošner